

Σκάκι, γιόγκι, γιαουρτάκια και KGB

Τὸ μάτς Κάρποβ-Κορτσνόνι, Μπαγκούιο 1978

ΕΝΑΣ ΓΟΗΤΕΥΤΙΚΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΕΠΤΑΧΡΟΝΟΣ, με κροτάφους ἑλαφρῶς ἀραιωμένους, βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα ζευγάρι γυαλιὰ ἡλίου καὶ τὰ φορᾷ. Δὲν ξέρουμε πόσο ἔντονο εἶναι τὸ φῶς ἐκείνη τὴν ἡμέρα στὸ ἐξωτικὸ θέρετρο τοῦ Μπαγκούιο στὶς Φιλιππίνες, ἀλλὰ ὑποθέτουμε πὼς θὰ κρύβεται γρήγορα ἀπὸ τὰ τροπικὰ σύννεφα καὶ τὴν ὀμίχλη. Ὁ σκοπὸς τῶν γυαλιῶν φαίνεται μόνις ὁ Βίκτορ σηκῶσει τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴ σκακιέρα: τὰ γυαλιὰ δείχνουν τὸν καθρέπτη τους καὶ βλέπουμε ἐκεῖ νὰ ἀντανακλᾶται ἡ μορφή ἐνὸς νέου ἄντρα στὰ εἴκοσι ἐπτὰ του με σκληρὸ βλέμμα καὶ μορφή ὑπολογιστικὴ πὺ θυμίζει ἐφοριακὸ ὁ ὁποῖος μόνις ἔχει ἐντοπίσει μιὰ ρεμούλα ἑκατομμυρίων. Εἶναι ὁ Παγκόσμιος Πρωταθλητὴς, Ἀνατόλι Κάρποβ, στὸν ὁποῖο, σύμφωνα με τὴ διατύπωση του, ὁ Διεκδικητὴς Κορτσνόνι «ἐπιστρέφει τὸ παγωμένο βλέμμα του». Τὰ βλέμματα δὲν σταματοῦν ἐδῶ. Κάπου στὴν αἴθουσα ὑπάρχει ὁ παραψυχολόγος Ζοῦκοβ πὺ κοιτάζει ἐπιμόνως γιὰ νὰ ἀποσυντονίσει (ἢ «ὑπνωτίσει», ὅπως αὐτὸς παραπονιέται) τὸν Διεκδικητὴ. Ἡ εἰκόνα θὰ συμπληρωθεῖ ἀπὸ μερικὸς ξέφρενος γιόγκι, ὑπόλογος γιὰ τὴ δολοφονία ἐνὸς Ἴνδοῦ διπλωμάτη, γιαουρτάκια πὺ φτάνουν ὡς κωδικοποιημένα μηνύματα στὸν Πρωταθλητὴ καὶ πράκτορες τῆς KGB

πού τριγυρνᾶνε διακριτικά στοῦ χώρου. Δὲν πρόκειται γιὰ σενάριο ἀλλὰ γιὰ τὴν πραγματικότητα. Πρόκειται γιὰ τὸ μάτς πού ἔκρινε τὸν Παγκόσμιο Πρωταθλητὴ στοῦ σκάκι τὸ 1978. Πρόκειται γιὰ μιὰ συγκλονιστικὴ ἀναμέτρηση πέρα ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμό.

Ἄς πᾶμε ὅμως λίγα χρόνια πίσω. Ἐημερώνοντας ἡ 1η Σεπτεμβρίου τοῦ 1972, γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὸ 1948 ἓνας μὴ Σοβιετικὸς βρίσκεται στὸν θρόνο τοῦ παγκόσμιου σκακιοῦ. Καὶ ὄχι ὅποιοσδήποτε μὴ Σοβιετικὸς, ἀλλὰ ἓνας Ἀμερικανός: ὁ περίφημος Μπόμπι Φίσερ μόλις ἔχει ὑπερνικήσει τὸ τελευταῖο ἐμπόδιο πρὸς τὸν Ὀλυμπο, τὸν Μπορίς Σπάσκι. Οἱ Σοβιετικοὶ ἰθύνοντες πέφτουν σὲ βαθιὰ περισυλλογή. Τὸ σοβιετικὸ σκακιστικὸ πρόγραμμα, αὐτὸ πού ξεκίνησε ἀμέσως μετὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ μέσα σὲ πέντε χρόνια εἶχε δείξει τὰ πρῶτα του ἀποτελέσματα στοῦ τουρνουὰ τῆς Μόσχας τοῦ 1925, γιὰ νὰ κατακτήσει πλήρως τὸν κόσμον μετὰ τὸν Μποτβίνικ τὸ 1948, δεχόταν τὴν πρώτη, καὶ πλέον σοβαρὴ, ἀμφισβήτησή του. Ἄν καὶ ὁ κομμουνισμὸς δὲν εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὰ τοπικὰ του πλαίσια, τὸ σκάκι ἀντιπροσώπευε τὴν πλέον ἀποτελεσματικὴ ἐφαρμογή του, ἔστω καὶ στὸν περιορισμένον χώρον μιᾶς σκακιέρας. Οἱ Ρῶσοι γκρὰν μέτρ γινότουσαν, ἐκόντες ἄκοντες, ἱεραπόστολοι τῆς ἰδεολογίας.

Οἱ ἐξελίξεις ἀπαιτοῦσαν δράση. Ἦταν προφανὲς ὅτι οἱ παλιοὶ μέτρ εἶχαν μείνει πίσω στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἱστορικοῦ μομέντουμ. Ἀπολαμβάνοντας τὰ προνόμια τῆς θέσης τους, ἱκανότατοι κατὰ τὰ ἄλλα σκακιστές, εἶχαν χάσει τὴ φλόγα τῆς μάχης μέχρις ἐσχάτων. Ἀπὸ τοὺς λίγους προνομιούχους μετὰ τὴν δύναμη ταξιδιῶν στοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ Σοβιετικοὶ σκακιστές εἶχαν ἐκμαυλιστεῖ ἀπὸ τὴ χλιδὴ τῶν ξενοδοχείων καὶ

τὸν ἐξωτικό ἀέρα τῶν Τροπικῶν, ἔχοντας ἐπαναπαυθεῖ σὲ ἕναν κυκεώνα ἰσοπαλιῶν ποῦ θὰ τοὺς διατηροῦσε, μεταξύ τους τουλάχιστον, σὲ ἕνα πάνω κάτω ἴσο ἐπίπεδο. Ὁ Φίσερ ὁμως ἀπαιτοῦσε ἕνα διαφοροτικό πνεῦμα γιὰ νὰ ἀναχαιτισθεῖ.

Ὁ νεαρός Ἄνατόλι Κάρποβ ἦταν λογικὸ νὰ τραβήξει τὸ ἐνδιαφέρον. Μὴν ἔχοντας ἀπολαύσει τὰ προνόμια τῶν παλαιῶν μέτρ, κουβαλώντας ἀκόμα καὶ τὴν ἀδιανόητη σήμερα ἀμφισβήτηση τῆς ἱκανότητάς του ἀπὸ τὸν πάπα Μιχαήλ Μποτβίνικ, εἶχε ὡστόσο ὡς ἐφόδιο τὴν ἰδανικὴ ἰσορροπία φιλοδοξίας, ἠδυσπάθειας καὶ σοβαρότητας, ἐκπεφρασμένης μάλιστα μέσα ἀπὸ μιὰ βαθιὰ προσήλωση στὸ Κόμμα, ποῦ θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἀνέλθει σταθερὰ καί, κυρίως, γρήγορα. Ἡ ἐπαναθεμελίωση ἐνὸς κλασικοῦ τρόπου προσέγγισης τοῦ παιχιδιοῦ, μέσα ἀπὸ μιὰ κυνικὴ ἐπιμονὴ στὴν ἀποτελεσματικότητα, χωρὶς φανφάρες, ἥπια καὶ μεθοδικά, μὲ ἀκρίβεια ὑπολογισμένα, τοῦ ἔδωσε ἀργότερα τὸ προσωνύμιο τοῦ πύθωνα. Πράγματι, μὲ μιὰ φυσιγνωμία ποῦ ἀνακαλεῖ ἐλεγκτὴ τοῦ ΣΔΟΕ, τελωνιακὸ ἢ ἀσφαλίτη, ὁ Κάρποβ τρομάζει μὲ τὸ ὑπνωτιστικὸ του βλέμμα: ἂν ἔχεις ἔστω καὶ ἕνα λειψανάκι σκελετοῦ στὴν ντουλάπα σου, θὰ πληρώσεις.

Κι ἐνῶ τὸ ἱστορικὸ προτσέσο εἶχε δείξει ποῖος εἶναι ὁ δρόμος του, ὁ σαραντάρης πιὰ Βίκτορ Κορτσνὸι εἶχε τὴν «ἀτυχία» νὰ βλέπει τὴ φόρμα του νὰ βρίσκεται σὲ ρέντα. Παίκτης πάντα καλός, ἀλλὰ καὶ πάντα σὲ μιὰ σχετικὴ ὑστέρηση μὲ τὸν κορυφαῖο ἀνταγωνισμό, ὁ Κορτσνὸι ἀποτελεῖ ἕνα μοναδικὸ φαινόμενο ἀργῆς ἐξέλιξης μὲ ἐξαιρετικὰ μακρὰ διάρκεια. Μόνο στὰ σαράντα του, ἡλικία ποῦ γιὰ τοὺς περισσότερους σκακιστὲς σημαίνει τὴν ἀπομείωση τῆς ρώμης, ὁ Κορτσνὸι μπόρεσε νὰ ὑπερβεῖ τοὺς φραγμοὺς τοῦ ἔως τότε ἀμυντικοῦ

στύλ του και να ἀρθεῖ στὸ ἐπίπεδο ἐνὸς Διεκδικητῆ ὀλκῆς τοῦ ὕψιστου θρόνου. Βρισκόμαστε στὸ 1972, ὁ Κορτσνὸι ἐξελίσσεται καὶ ὀδεύει ὀλοταχῶς πρὸς τὴ θέση τοῦ Διεκδικητῆ τοῦ τίτλου ἀπὸ τὸν Φίσερ, γιὰ νὰ διαπιστώσει ὅτι οἱ «ὀδικοί» του ἔχουν ἤδη μιὰ σαφῆ προτίμηση πρὸς ἄλλον. Ὁ Κάρποβ ἀπολαμβάνει τὴ σταθερὴ προτίμηση τῶν Σοβιετικῶν καὶ ὁ Κορτσνὸι βλέπει ὄλο καὶ περισσότερο καθαρὰ τὴν ἀλήθεια: ὁ δρόμος του εἶναι στρωμένος μὲ ἀγκάθια.

Ὁ Φίσερ θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσει τὸν ἐπόμενον Διεκδικητῆ τὸ 1975. Ὁ Κορτσνὸι ἔχει καταφέρει διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου νὰ φτάσει στὰ τελικὰ τῶν Διεκδικητῶν, ὅπου ἀντιμετωπίζει γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Κάρποβ σὲ ἓνα μᾶτς πού προοικονομεῖ τὸ μέλλον. Πανίσχυρος ὀργανωσιακά, ὁ Κάρποβ καταφέρνει νὰ κερδίσει ὀριακά τὸν ἀντίπαλό του, ἤδη ταλαιπωρημένο ἀπὸ τὸν ἡμιτελικὸ μὲ τὸν Πετροσιάν, πού κατέδειξε εὐκρινῶς τὴ δυσμένεια τοῦ καθεστῶτος.

Ἡ ἤττα τοῦ Κορτσνὸι ἦταν ἡ ταφόπλακά του ὡς Σοβιετικοῦ σκακιστῆ. Παράλληλα, ὁ Κάρποβ εἶχε τὴν ἄτυχη τύχη νὰ μὴν ἀντιμετωπίσει τὸν Φίσερ. Οἱ ὄλο καὶ περισσότερο «ποζερίστικες», ἐξωφρενικὲς σχεδόν, ἀπαιτήσεις του ἀπὸ τὴν Παγκόσμια Ὁμοσπονδία τὸν ἔφεραν στὴ θέση τῆς ὀλοσχεροῦς ρῆξης. Ὁ Φίσερ ἀπλῶς ἀποσύρθηκε καὶ ὁ Κάρποβ ἔγινε ὁ Πρωταθλητῆς στὰ χαρτιά.

Τὸ καθεστῶς ὡστόσο ἔστερξε νὰ τοῦ ἐπιδαψιλέψει ὄλες τὶς ἀνέσεις πού θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἰσχυρίζεται μὲ θέρμη ὅτι εἶναι ὄντως ὁ ἄξιος κάτοχος τοῦ τίτλου. Ὁ Κορτσνὸι τέθηκε σὲ δυσμένεια — κανεὶς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θέσει σὲ κίνδυνο τὸ νέο—δηλαδὴ παλαιό—σταθερὸ στάτους κβό. Γιὰ τὸν μανιακὸ μὲ τὸ σκάκι Κορτσνὸι ἡ συνέχεια ἦταν μονόδρομος.

Τὸ 1976 ὁ Κορτσνόνι καταφέρνει νὰ παίξει στὸ παραδοσιακὸ τουρνουὰ τοῦ Βάικ ἂν Ζέε, στὴν Ὀλλανδία. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ τουρνουὰ, διαβαίνει τὸν Ρουβικώνα: ἀντὶ γιὰ τὸ ἀεροδρόμιο καταφεύγει στὶς ὀλλανδικὲς ἀρχὲς καὶ ζητᾷε πολιτικὸ ἄσυλο. Ὁ κύβος ἔχει ριφθεῖ: ἔχει γίνεϊ ἕνας προδότης, ἕνας σκακιστικὸς ἀποστάτης ποὺ προγραμματίζει τὴ συνέχιση τοῦ σκακιστικοῦ του βίου στὴ Δύση. Μὲ τὴ σύζυγό του καὶ τὸ παιδί τους νὰ παραμένουν πίσω, ἀποφασίζει νὰ παίξει τὰ ρέστα του ὡς —ἐλλείψει πλέον τοῦ Φίσερ— τὸ ἀντίπαλο δέος στοὺς Σοβιετικούς. Μαῦρο πρόβατο, persona non grata, ὁ Κορτσνόνι θὰ ἀντλήσει ἀπὸ τὸ σοβιετικὸ μίσος τὸ ἐλιξίριο μιᾶς πρωτοφανοῦς ἀναζωογόνησης. Ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς συμβατικὸς περιορισμοὺς τῆς σοβιετικῆς νομενκλατούρας, θὰ γνωριστεῖ μὲ τὴν μποεμία τῶν νέων Εὐρωπαίων μέτρ καὶ θὰ ἀναπτύξει νέες ποιότητες στὸ στυλ του. Κι ἔτσι, παρτίδα τὴν παρτίδα καὶ μάτς τὸ μάτς θὰ ξεπεράσει κάθε ἀντίπαλο (καὶ συνήθως κάθε Σοβιετικὸ) γιὰ νὰ φτάσει στὴ νίκη τῶν Διεκδικητῶν ποὺ θὰ τοῦ δώσει τὸ εἰσιτήριο γιὰ τὸ ἐξωτικὸ Μπαγκούιο τῶν Φιλιππίνων καὶ ἕνα καινούριο μάτς μὲ τὸν— Πρωταθλητὴ πλέον— Κάρποβ.

Πρὶν ὅμως προσγειωθοῦμε στὸ γραφικὸ θέρετρο ὅπου θὰ λάβει χώρα ἡ μάχη, ἄς ρίξουμε μιὰ ἐπιπλέον μάτια στὴν αὐτομόληση τοῦ Κορτσνόνι γιὰ νὰ γίνεϊ σαφὲς τὸ κίνητρό της. Μετὰ τὴ νίκη του ἐπὶ τοῦ Πετροσιάν στὸν τελικὸ τοῦ μάτς Διεκδικητῶν, ὁ Κορτσνόνι αισθάνεται ὅτι ἡ στιγμή εἶναι μοναδική. Στὰ σαράντα ἐπτὰ του καὶ σὲ πλήρη ἀνάπτυξη τῶν διανοητικῶν ἰκανοτήτων του, μὲ σφρίγος νέου ἄντρα, ἔχει μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ γίνεϊ ὁ μόλις 13ος Παγκόσμιος Πρωταθλητὴς τῆς σκακιστικῆς ἱστορίας. Θεωρεῖ ἔτσι ἰδανικὴ τὴ

στιγμή για να γράψει τήν πρώτη αυτοβιογραφία του. Ὁ πρῶτος κύκλος τῆς ζωῆς του τελειώνει καί πρέπει νά ἀποτυπωθεῖ μέ σαφήνεια, ὥστε νά ἀνοίξει ὁ δρόμος γιά τὸ ποιητικὸ ἄλμα τῆς μετατροπῆς του σὲ Πρωταθλητῆ. Ἡ αυτοβιογραφία ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ προπολεμικὸ Λένινγκραντ καί μέσα στὶς μόλις 150 σελίδες της κατορθώνει καί ἀναπαράγει ὅλο τὸ εὖρος τῶν περίφημων σοβιετικῶν ἀνεκδότων πού διακωμωδοῦν τὸ σοσιαλιστικὸ θαῦμα. «Τὰ πενταετῆ προγράμματα τοῦ Στάλιν εἶχαν σκοπὸ νά ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀνισότητά τοῦ πλούτου. Καί πράγματι, μᾶς ἔκανε ὅλους φτωχοῦς». Τὴν ἴδια στιγμή, ὡστόσο, ἀναδεικνύεται σαφῶς ὅτι ὁ ἀντικομμουνισμὸς τοῦ Κορτσνόνι, τὰ δηλητηριώδη του βέλη σ' ἓνα καθοριστικῶς πού θεωροῦσε προνόμιο ἓνα διαμέρισμα εἴκοσι τετραγωνικῶν μέτρων δικό του μπάνιο, δὲν εἶναι ἰδεολογικὸς ἀλλὰ σκακιστικὸς. Γι' αὐτὸ καί μόλις αἰσθανθεῖ ὅτι αὐτὸ θὰ λύσει τὰ χέρια του, γίνεται στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '60 μέλος τοῦ Κόμματος. Γιὰ νά παίξει ἀπρόσκοπτα σκάκι! Κι ὅταν αὐτὸ πιά δὲν εἶναι ἐφικτό, ὁ Βίκτορ θὰ τὴν κάνει μέ ἐλαφρὰ πηδηματάκια. Ἡ πολιτικὴ σημασία τῆς αὐτομόλησης θὰ κατασκευαστεῖ μᾶλλον ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅταν καί πάλι ἡ ἀναγκαιότητα εἶναι ἡ κατασκευὴ ἑνὸς εὐνοϊκοῦ κλίματος ὥστε ὁ Κορτσνόνι νά μπορεῖ νά ἀποδίδει καλύτερα στὸ σκάκι.

Καί ἐδῶ εἶναι πού μπαίνει στὴ σκηνὴ ἡ Πέτρα Λόουβερικ, τὴν ὁποία ὁ Κορτσνόνι γνωρίζει στὴν Ἑλβετία καί γίνεται τὸ δεξιὸν τοῦ χέρι. Ἡ Πέτρα σπούδαζε στὴ Λειψία, ὅταν, μετὰ τὸν Πόλεμο, θὰ εἰσέλθει στὴ σοβιετικὴ ζώνη καί θὰ συλληφθεῖ ὡς κατὰσκοπος. Ὁκτὼ χρόνια στὴ Σιβηρία θὰ γεμίσει τὴν καρδιά της μέ τὸ ἀναγκαῖο ἐκεῖνο μίσος πού χρειάζεται κάποιος γιά νά ἡγηθεῖ μιᾶς σκακιστικῆς ἀποστολῆς μέ σκοπὸ

τὴν ἐκμηδένιση τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ ἀντικομμουνισμὸς τῆς Λόουβερικ θὰ δώσει τὴ γραμμὴ στὶς ἀντιπαραθέσεις μὲ τὸ στρατόπεδο τοῦ Κάρποβ, πολιτικοποιώντας ἀκόμα καὶ τὴ μικρότερη σκακιστικὴ διαφωνία. Ἡ σχέση της μὲ τὸν Κορτσνόνι δὲν ὑπῆρξε ἀπλῶς ἐπαγγελματική: λίγα χρόνια ἀργότερα, ὅταν πιά ὁ Κορτσνόνι θὰ ἔχει καταφέρει νὰ φέρει στὴ Δύση τὴ σύζυγο καὶ τὸ παιδί τους, θὰ χωρίσει καὶ θὰ παντρευτεῖ τὴν Πέτρα. Θὰ ζήσουν μαζὶ ὡς τὰ βαθιά τους γεράματα: ὁ Βίκτορ πέθανε τὸ 2016, σὲ ἡλικία ὀγδόντα πέντε ἐτῶν, ἐνῶ ἡ Πέτρα τὸ 2021, στὰ ἐνενῆντα τρία της.

Κι ἔτσι φτάνουμε στὸ Μπαγκούιο, τὸ ἀποκαλούμενο καὶ «θερινὴ πρωτεύουσα τῶν Φιλιππίνων». Ἡ ἐπιλογὴ αὐτοῦ τοῦ ἐξεζητημένου θερέτρου, τοῦ ἔκθετου στὶς τροπικὲς καταιγίδες, στὴν ὑγρασία καὶ τὴν ὀμίχλη, δὲν ἔμοιαζε καὶ ἡ πλέον ἰδανικὴ γιὰ μιὰ σκακιστικὴ ἀναμέτρηση. Ἡ πολιτικὴ ἔπαιξε καὶ ἐδῶ τὸν ρόλο της, μιᾶς καὶ ὁ ὀργανωτὴς τοῦ μάτς, Φλορέντσιο Καμπομάνες, ἦταν Φιλιππινέζος καὶ φιλοσοβιετικὸς — ὁ ρόλος του ὡς προέδρου πλέον τῆς FIDE στὸ πρῶτο μάτς Κάρποβ-Κασπάροβ εἶναι μνημειώδης. Τὸ ἀπόκοσμο τοῦ θερέτρου, μὲ τοὺς ἀντιπάλους νὰ διαμένουν σὲ ξεχωριστὰ ξενοδοχεῖα, στὴν κορυφὴ δύο ἀπέναντι λόφων, τὸ καθιστοῦν σκηρικὸ ἐγκληματικῆς δραστηριότητος σὲ μυθιστόρημα τῆς Ἄγκαθα Κρίστι. Ἀσχέτως σκοπιμοτήτων, αὐτὸ τὸ μάτς, τὸ πλέον ὀξὺ σὲ ἐχθρότητα ἀπὸ ὅλα, θὰ ἔχανε κάτι ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ του αἴγλη ἂν εἶχε διεξαχθεῖ σὲ πιὸ ἥπιο περιβάλλον. Ἐδῶ, μὲ τὸ ρεῦμα νὰ κόβεται συχνὰ ἀπὸ τοὺς τροπικοὺς ἀνέμους, μὲ σεισμοὺς νὰ σχολιάζουν τίς κινήσεις ἐπὶ τῆς σκακιάρας καὶ μὲ περιφερόμενους γιόγκι καὶ παραψυχολόγους,

ή ανοικειότητα πολλαπλασιάζεται και τὸ ἐφέ τῆς ἐκπληξῆς καθηλώνει τὸν παρατηρητή. Ἄς μὴ βιαζόμεστε ὅμως.

Στὴ σκηνὴ τῆς σκακιστικῆς ἀναμέτρησης, τὸ σκηνικὸ εἶναι λιπὸ μὲν ἀλλὰ οὐσιῶδες. Ἕνα τραπέζι, καταρχάς. Πάνω του μιὰ σκακιέρα. Δίπλα της ἓνα σκακιστικὸ χρονόμετρο, δύο παρτιδόφυλλα, ὅπου οἱ ἀντίπαλοι καταγράφουν τὶς κινήσεις, ἓνα τασάκι. Συνήθως δύο σημαῖες, φυσικὰ δύο καρέκλες. Στὸ βάθος μιὰ μεγάλη σκακιέρα ἀνάλυσης γιὰ τὸ κοινό. Ὅσο στοιχειώδη κι ἂν μοιάζουν αὐτά, δὲν εἶναι καθόλου αὐτονόητος ὁ τρόπος ποὺ θὰ βρεθοῦν σὲ πραγματικὸ χρόνο ὅλα μαζί ἐπὶ σκηνῆς. Ὁ Φίσερ, γιὰ παράδειγμα, εἶχε ἐνδοιασμοὺς γιὰ τὸ σέτ πιονιῶν ποὺ ἐπέλεξαν οἱ διοργανωτές. Ἐδῶ τέτοια ἔγνοια δὲν ὑπῆρχε, ἀλλά... Καταρχάς οἱ σημαῖες. Ὁ Κορτσονόι ζοῦσε στὴν Ἑλβετία, εἶχε ἄδεια νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἑλβετικὴ σημαία, ἀλλὰ δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα τὴν ὑπηκοότητα. Οἱ Σοβιετικοὶ ἐπέμεναν νὰ παίξει μὲ λευκὴ σημαία, ὡς ἄπατρις. Ἐντέλει, καμία σημαία δὲν ἐμφανίστηκε ἐπὶ σκηνῆς, ἐνῶ γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες ἀνάγκες ὁ Κορτσονόι θὰ χρησιμοποιοῦσε τὴν σημαία τῆς FIDE. Μὲ τὴν σημαία συνδέεται καὶ ὁ ὕμνος. Στὴν τελετὴ ἑναρξῆς ὁ Κορτσονόι μὲ τὴν Πέτρα ἐπέλεξαν νὰ ἀκουστῆ ἡ «Ὁδὴ στὴ Χαρά» ἀπὸ τὴν Ἐνάτη, μιὰ ὑπόμνηση ἐλευθερίας.

Πᾶμε τώρα στὶς καρέκλες. Ὁ Κορτσονόι ἤθελε τὴ δική του. Οἱ Σοβιετικοὶ δέχθηκαν, ἀλλὰ μὲ τὸν ὄρο νὰ ἐξεταστῆ ἀπὸ ἀκτίνες X. Σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ μάτς, ὁ Κάρποβ παραπονοῖταν γιὰ τὸ ὕψος τῆς δικῆς του καρέκλας, τὴν ὥρα ποὺ ὁ Κορτσονόι ἐπέμενε ὅτι ὁ ἀντίπαλός του τὴν κουνάει ἐπίτηδες γιὰ νὰ τὸν ἀποσπᾷ. Καταλαβαίνει κανεὶς τὴ σημασία αὐτῶν τῶν ἐξεζητημένων καβγάδων ὅταν συνειδητοποιήσῃ ὅτι ἡ

σκακιστική άναμέτρηση συνίσταται σέ μιὰ έγγυς και σιωπηλή έχθρότητα. Ή ένταση πού συσσωρεύει ή άκρόαση τής άναπνοής του μισητού αντίπαλου έκτονώνεται από τή βαλβίδα άσφαλείας πού άποτελοϋν αύτές οι διαδικαστικές γκριβιες.

Είμαστε έτοιμοι για τὸ μάτς πλέον. Ένα μάτς πού θα διεξαχθεί για πρώτη φορά μετά από χρόνια με τὸ σύστημα πού εἶχε προτείνει ὁ Φίσερ: ὄχι ένα κλειστὸ μάτς συγκεκριμένου ἀριθμοῦ παρτίδων, ἀλλὰ ένα στις ἑξι νίκες, με τίς ἰσοπαλίες φυσικά νὰ μὴν ὑπολογίζονται. Αυτό σημαίνει ὅτι τὸ χρονικὸ διάστημα τής άναμέτρησης εἶναι ἄδηλο. Οι αντίπαλοι έτοιμάζονται ψυχολογικά για μιὰ μακρὰ διαδρομή, ἐξετάζουν τίς ἀντοχές τους, κατευθύνουν τή στρατηγική πίεσης και ἰσοπαλιῶν, προετοιμάζουν τίς ψυχολογικές παγίδες.

Ή πρώτη ἐπιθετική κίνηση του Κορτσνόνι ἦταν τὰ περιβόητα πιὰ γυαλιὰ-καθρέπτες. Ὁ Κάρποβ ἦταν γνωστὸς για τὸ καθλητικὸ του βλέμμα και ὁ Βίκτορ ἠθελε νὰ του τὸ ἐπιστρέψει. Κάθε φορά πού ὁ Ἄνατόλι θα κοίταζε τὸν αντίπαλο, θα ἔβλεπε τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, σέ ἕναν ἀναδιπλασιασμὸ πού θα μπορούσε νὰ ἀποτελέσει ὑλικὸ για μυθιστόρημα του Ναμπόκοβ ἢ ἔστω για ἕναν καλὸ ἐφιάλτη. Τὰ γυαλιὰ του Κορτσνόνι, εὐρέως διαδεδομένα στή φωτογραφία από τὸ ἐπόμενο μάτς τους, στὸ Μεράνο τὸ 1981, ἀποτελοϋν, κατά τή γνώμη μου, τὸ νούμερο ένα σκακιστικὸ φετίχ ὄλων τῶν ἐποχῶν. Τὰ σκέφτομαι συχνὰ σέ συνδυασμὸ με τὸν Μπόρχες. Τὰ γυαλιὰ ὡς σημεῖο τυφλότητας και ἡ σκακιέρα ὡς τὸ ἰσοδύναμο μιᾶς βιβλιοθήκης (ὄχι τυχαῖα, ὅταν ἀκολουθοῦμε τή θεωρία, στὸ ἀνοιγμα λέμε ὅτι «εἶμαστε στὸ βιβλίο»), δηλαδή ὡς λαβύρινθος.

Στὴ δευτέρα παρτίδα εἶναι ἡ σειρά τοῦ Κάρποβ νὰ ἀπαντήσῃ. Σὲ κάποιον σημεῖο τῆς ἀναμέτρησης, ἕνας σερβιτόρος φέρνει στὸν Πρωταθλητὴ ἕνα γιαουρτάκι. Ὁ Κορτσνόνι ἀποσυντονίζεται καὶ κάνει μιὰ γρήγορη ἰσοπαλία. Ἡ ἀντίδραση εἶναι ὀξεία. Ἡ Λόουβερικ στέλνει ἐπιστολὴ διαμαρτυρίας στοὺς ὀργανωτές, καθὼς θεωρεῖ ὅτι τὸ γιαουρτάκι μπορεῖ νὰ συνδέεται μὲ κάποιον κωδικοποιημένο μήνυμα πρὸς τὸν Κάρποβ. Ἡ ἐνδιάμεση λύση ποὺ θὰ βρεθεῖ εἶναι ὁ Πρωταθλητὴς νὰ παραλαμβάνει τὸ γιαουρτάκι του τὴν ἴδια πάντα ὥρα καὶ μὲ τὸ ἴδιο περιεχόμενο, καθὼς μιὰ ἐπιπρόσθετη γεύση θὰ μπορούσε καὶ πάλι νὰ συνιστᾶ μήνυμα.

Μέχρι τὴν ὄγδοη παρτίδα τὰ πράγματα κύλησαν σχετικὰ ἡσυχᾶ. Ξεχωρίζει ἡ σαδιστικὴ ἰσοπαλία στὴν πέμπτη παρτίδα, ὅπου ὁ Κορτσνόνι βασάνισε τὸν ἀντίπαλό του γιὰ 124 κινήσεις σὲ μιὰ θέση θεωρητικῆς ἰσοπαλίας. Στὸ τέλος, ὁ Κορτσνόνι ἀνάγκασε τὸν Κάρποβ σὲ πάτ, μιὰ θέση ἰσοπαλίας ὅπου δὲν ἔχεις καμία νόμιμη κίνηση στὴ διάθεσή σου. «Νὰ γλιτώνεις μὲ πάτ εἶναι ὀκεί», δήλωσε μετὰ ὁ Κορτσνόνι, «ἀλλὰ νὰ σὲ κάνει πάτ ὁ ἀντίπαλος εἶναι μάλλον ταπεινωτικό». Μέχρι τὸ μᾶτς τοῦ Κάρλσεν μὲ τὸν Νιτόμνιατσι τὸ 2022 αὐτὴ ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη σὲ ἀριθμὸ κινήσεων παρτίδα Παγκόσμιου Πρωταθλήματος.

Στὴν ὄγδοη παρτίδα ὁ Κάρποβ ἀνταπέδωσε τὸ βασανιστήριο: ἄφησε τὸ τεντωμένο χέρι τοῦ Κορτσνόνι νὰ προσμένει εἰς μάτην τὴν παραδοσιακὴ χειραψία πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς παρτίδας, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴ μοναδικὴ σωματικὴ ἐπαφὴ τῶν δύο ἀντιπάλων πρὶν ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη χειραψία τοῦ τέλους. Τὸ σὸκ γιὰ τὸν Κορτσνόνι ἦταν τεράστιο. Μετὰ τὴ φυγὴ τοῦ ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ κανεὶς Σοβιετικὸς δὲν τοῦ ἔκανε χειραψία,

ὥστόσο στὸ Μπαγκούιο εἶχε συμφωνηθεῖ οἱ ἀντίπαλοι νὰ δείχνουν τὴν καθιερωμένη τυπικὴ εὐγένεια. Ἔτσι, αὐτὸ τὸ ἠθικὸ unfair τοῦ Κάρποβ ἔπεσε σὰν βόμβα, τεντώνοντας τὰ νεῦρα τοῦ ἀντιπάλου, καθιστώντας τον τελικὰ ἐπιρρεπῆ στὸ λάθος. Κι ἔτσι, ἓνα τετραγωνίδιο ἔξω ἀπὸ τὴ σκακιέρα ἔκρινε τὴν πρώτη ἀποφασιστικὴ παρτίδα τοῦ μάτς. Περιττὸ νὰ ποῦμε ὅτι δὲν ἀκολούθησε καμία ἄλλη χειραψία, ὅπως καὶ καμία ἄλλη ἐπικοινωνία τῶν δύο ἀντιπάλων πάνω στὴ σκακιέρα. Ἀκόμα καὶ οἱ ἰσοπαλίες πλέον προτείνονταν μέσα ἀπὸ τὴ μεσολάβηση τοῦ διαιτητῆ. Ο ἐπίσημος «δεύτερος» τοῦ Κορτσονί, ὁ γκράν μέτρ Ρέιμοντ Κήν, συγγραφέας καὶ ἐνὸς ἀπολαυστικοῦ βιβλίου γιὰ τὸ μάτς, διηγεῖται ὅτι ἐντονη ἦταν καὶ ἡ δική του ἀντίδραση: «Εἶναι θετικὸ πὸς ὁ Κάρποβ δὲν δίνει πλέον τὸ χέρι του», σχολίασε στὸν Τύπο, «ἔτσι δὲν θὰ χρειάζεται καὶ ὁ Κορτσονί νὰ πλένει τὰ δικά του μετὰ ἀπὸ τὶς χειραψίες». Ἡ ἀντίδραση τῶν Σοβιετικῶν ἦταν ἀντάξια τοῦ ἀγγλικοῦ χιουῦμορ: ἓνα σαποῦνι μὲ τὰ ἀρχικὰ τοῦ Πρωταθλητῆ στάλθηκε ὡς δῶρο στὸν Βρετανὸ σκακιστῆ.

Στὴν ἑνατῆ παρτίδα κάνει τὴν ἐμφάνισή του στὴν πρώτη σειρὰ τῶν θεατῶν ὁ διαβόητος Δρ Ζοῦκοβ, κάτι ἀνάμεσα σὲ ψυχολόγο καὶ ὑπνωτιστῆ, μέλος τῆς ὀμάδας τοῦ Κάρποβ, πὸς τὸν βοήθησε μὲ τὰ προβλήματα στὸν ὕπνο του. Ὁ Κορτσονί ἰσχυρίστηκε ὅτι ὁ Ζοῦκοβ καθόταν ἀκίνητος καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς παρτίδας —πὸς συχνὰ ἔφτανε ἢ καὶ ξεπερνοῦσε τὶς πέντε ὥρες—χωρὶς κὰν νὰ πάει τουαλέτα, ἔχοντας τὸ βλέμμα ἐστιασμένο πάνω του. Ὑποστήριζε ἔτσι ὅτι ὁ Ζοῦκοβ χρησιμοποιοῦσε κάποια μυστικὴ τεχνικὴ γιὰ νὰ τὸν ὑπνωτίσει. Τέτοια σενάρια ὑπνωτισμοῦ εἶναι εὐρέως διαδεδομένα στὴ σκακιστικὴ παραφιλολογία καὶ οὐκ ὀλίγοι γκράν

μέτρ ζητοῦν κατὰ καιροὺς τὴν τοποθέτηση εἰδικῶν τζαμαριῶν ἢ κουρτινῶν ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς καὶ τὸ κοινό, γιὰ νὰ ἀποφύγουν παρόμοιες ἀπόπειρες. Μοιάζει ἐξωφρενικὰ περιεργὸ εἰδικευμένοι παίχτες σὲ ἓνα παιχνίδι ἀπόλυτης τεχνικῆς ὀρθολογικότητας νὰ υἰοθετοῦν κάτι ποὺ μοιάζει, γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν τρέχουσα ὁρολογία, ἐξαιρετικὰ «ψευκασμένο». Δὲν εἶναι παράλογο ὅμως. Ὅταν ἀφοσιώνεσαι σὲ ἓνα παιχνίδι ὅπου ἡ τύχη δὲν παίζει κανένα ρόλο καὶ ὅπου κάθε ἀπόφαση σὲ βαραίνει, εἶναι ψυχολογικὰ ἀναγκαῖο νὰ μπορεῖς κατὰ διαστήματα νὰ ἐλαττώσεις τὸ βᾶρος ἀπὸ τοὺς ὤμους σου. «Ἡ στιγμή τῆς ἀπόφασης εἶναι μιὰ τρέλα», γράφει κάπου ὁ Κίρκεγκωρ, κι ἂν κανεὶς ἀποφασίσει νὰ ἀναλάβει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν τρέλα του, θὰ καταρρεῦσει ἀπὸ τὸ βᾶρος τοῦ ὀρθολογισμοῦ του. Σύμφωνα μὲ τὸν Κασπάροβ, στὸν πέμπτο τόμο τοῦ μνημειώδους ἔργου του *Οἱ μεγάλοι προκάτοχοί μου*, ἡ ὁμάδα τοῦ Κάρποβ ἤξερε ὅτι ὁ Κορτσνόνι ἦταν πέρα ἀπὸ τρομερὰ προληπτικὸς καὶ ὀπαδὸς παραψυχολογικῶν θεωριῶν καὶ συμμετεῖχε συχνὰ σὲ σεᾶνς κλήσης πνευμάτων. Σὲ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς μάλιστα ἰσχυρίζοταν ὅτι εἶχε παίξει μιὰ παρτίδα ἐναντίον τοῦ παλαιοῦ μέτρ Μαρότσι. Ἔτσι, ἔπεσε ἡ ἰδέα νὰ χρησιμοποιοῦνται ὁ Ζοῦκοβ γιὰ νὰ τρομάξει ὁ Κορτσνόνι. Χωρὶς νὰ τρώει οὔτε νὰ πίνει κάτι πρὶν ἀπὸ τίς παρτίδες, ὥστε νὰ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ ἀκίνησις του εἶναι προῖον πνευματικῆς συγκέντρωσης, ὁ Ζοῦκοβ ἐκτελοῦσε πιστὰ τὸν ρόλο του. Καὶ πράγματι, μέχρι τὰ παράπονα νὰ πιάσουν τόπο καὶ νὰ συμφωνηθεῖ ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Ζοῦκοβ μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἀπομάκρυνση τῶν περιφημῶν γυαλιῶν τοῦ Κορτσνόνι, ὁ Πρωταθλητῆς σημείωσε ἀξιόλογη πρόοδο στὴν ἐξέλιξη τοῦ μάτς.

Ἐμοιαζε ὅλα νὰ ἔχουν δρομολογηθεῖ. Οἱ ἐκπλήξεις ὡστόσο δὲν θὰ σταματοῦσαν ἐδῶ. Ὁ σεισμὸς 6 βαθμῶν τῆς κλίμακας Ρίχτερ, μετὰ τῆ 15ῃ παρτίδα, δὲν θορύβησε ὅσο θὰ ἔπρεπε τὸν Κάρποβ, πού μετὰ τῆ 17ῃ παρτίδα, κι ἐνῶ βρέθηκε νὰ προηγεῖται μὲ 4-1, τὸ γιόρτασε μὲ μιὰ μεγάλη τούρτα-σκακιέρα, καταβροχθίζοντας μάλιστα τὸν βασιλιά. Φεῦ! Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Ζοῦκοβ συνοδεύτηκε μὲ τὴν ἔλευση μιᾶς ὁμάδας γιόγκι τῆς σέχτας Ἀνάντα Μάργκα, πού οἰκειοθελῶς τέθηκαν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Διεκδικητῆ. Ἀμέσως μετὰ τὶς παρτίδες, ὁ Κορτσνόνι ἐπέστρεφε στὸ ξενοδοχεῖο του καὶ ἐκτελοῦσε χαλαρωτικὲς ἀσκῆσεις γιόγκα, ἡρεμώντας πνεῦμα καὶ σῶμα. Οἱ δυνάμεις τοῦ σαρανταεπτάχρονου Βίκτορ ἔμοιαζαν νὰ εἶναι ἰσχυρότερες ἀπὸ αὐτὲς τοῦ μόλις εἰκοσιεπτάχρονου Ἀνατόλι καὶ τὸ μάτς ἔδειχνε ἀκόμα ἀμφίροπο. Παρὰ τὶς ἐκατέρωθεν χαμένες εὐκαιρίες, τὸ ἀποτέλεσμα ἔμοιαζε νὰ κρέμεται ἐντέλει ἀπὸ μιὰ κλωστή. Μετὰ τὴν 31ῃ πρώτη παρτίδα τὸ σκόρ ἦταν ἀπόλυτα ἴσο: 5-5. Μὲ παρόμοιο τρόπο εἶχε σχεδὸν καταρρεύσει ὁ Κάρποβ καὶ στὸν τελικὸ τῶν Διεκδικητῶν τοῦ 1974, γιὰ νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὸν περιορισμένο ἀριθμὸ παρτίδων τοῦ μάτς. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ κατέρρευε δέκα χρόνια ἀργότερα στὸ μάτς μὲ τὸν Κασπάροβ, γιὰ νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὴν ἀμφιλεγόμενη διακοπὴ του γιὰ λόγους ὑγείας, διαταγμένη ἀπὸ τὸν γνωστὸ μας ἤδη Καμπομάνες, Πρόεδρος πιά τῆς FIDE. Ἐδῶ ὡστόσο τὸ δράμα δὲν εἶχε κορυφωθεῖ ἀκόμα.

Οἱ Σοβιετικοὶ εἶχαν θορυβηθεῖ μὲ τὴν παρουσία τῶν γιόγκι. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού ὁ Ζοῦκοβ ἔκανε κακὸ στὴ συγκέντρωση τοῦ Κορτσνόνι, αὐτοὶ τοῦ ἔδιναν ἕναν τρόπο ἀποφόρτισης. Ἐπρεπε νὰ φύγουν. Οἱ Σοβιετικοὶ ἐκμεταλλεύτηκαν τὴν

έμπλοκή μελῶν τῆς σχέτας σὲ ἐκδηλώσεις πολιτικοῦ ἐξτρε-
μισμοῦ γιὰ νὰ ζητήσουν τὴν ἀπομάκρυνσή τους ἀπὸ τὸν χῶρο
τῶν ἀγῶνων. Καὶ πράγματι, οἱ γιόγκι περιορίστηκαν στὸ ξε-
νοδοχεῖο τοῦ Διεκδικητῆ. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὡστόσο ἡ ἐπίδρασή
τους ἦταν παραπάνω ἀπὸ ἀρκετῆ. Οἱ πιέσεις τῶν Σοβιετικῶν
ἄρχισαν τῶρα νὰ στρέφονται πρὸς τοὺς Φιλιππινέζους, ὥστε
οἱ γιόγκι νὰ ἀπελαθοῦν. Ἡ ἐμπλοκή τῆς ὀργάνωσης στὴ δο-
λοφονία ἐνὸς Ἰνδοῦ διπλωμάτη ἦταν ἀρκετῆ γιὰ νὰ πιάσει ἡ
πίεση τόπο. "Ὅλα ἔγιναν πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴ παρτίδα. Ὁ Κάρ-
ποβ ἔκανε χρῆση τοῦ δικαιώματός του γιὰ ἀναβολὴ τῆς παρ-
τίδας ὥστε νὰ ξεκουραστεῖ καὶ νὰ ἀναδιπλωθεῖ — εἶχε μόλις
χάσει τὶς τρεῖς ἀπὸ τὶς τέσσερις προηγούμενες. Ὁ Κορτσνόι,
σίγουρος γιὰ τὸ παιχνίδι του, ἔχοντας μάλιστα ἐτοιμάσει καὶ
μιὰ καινοτομία στὴν Ἄμυνα Πίρτς, εἶχε ἀφήσει τὸ ὄρεινὸ
Μπαγκούιο, γιὰ μιὰ χαλαρωτικὴ βόλτα στὴν παραλία. Γυρ-
νώντας, ὄχι μόνον βρῆκε τοὺς γιόγκι νὰ λείπουν, ἀλλὰ καὶ τὸν
Ζοῦκοβ στὴν αἴθουσα. Ὁ Κάρποβ ἀνταπεξῆλθε στὴν καινο-
τομία, ἀντιτάσσοντας μιὰ νέα, καὶ σύντομα ἔριξε τὸν Διεκδι-
κητῆ στὸ καναβάτσο. Τὸ μάτς εἶχε τελειώσει.

Ὁ Κορτσνόι φυσικὰ ἀλαφιασμένος δὲν παραδέχθηκε τὴν
ἦττα. "Ἐφυγε χωρὶς κὰν νὰ ὑπογράψει. "Ἦξερε ὅτι ἔφτασε
τόσο κοντὰ στὴν πηγὴ, πὺ θὰ ἦταν ἀδιανόητο νὰ ξαναγίνει.
Κι ὅμως, ἀντὶ ἡ ἦττα νὰ τὸν συντρίψει, τοῦ ἔδωσε νέα δημι-
ουργικὴ πνοή. Τὰ ἐπόμενα χρόνια βελτίωσε κι ἄλλο τὶς ἐπι-
δόσεις του καὶ ξαναβρέθηκε ἀπέναντι στὸν Κάρποβ, αὐτὴ τῇ
φορὰ στὸ Μεράνο. Ἡ ἡλικία ὅμως μετροῦσε πλέον. Στὰ πε-
νήντα ἔνα οἱ δυνάμεις ἔχουν ὑποχωρήσει αἰσθητά. Ὁ Κορ-
τσνόι εἶναι ἴσως ὁ πιὸ σισύφειος ἥρωας στὸ σύγχρονο σκάκι.
Κουβαλάει τὴν πέτρα του σταθερὰ ὅλη τὴ δεκαετία τοῦ '70,

κι ἔως τὰ μέσα αὐτῆς τοῦ '80 τὴ φτάνει ὡς τὴν κόρυφη — ἀπλῶς γιὰ νὰ πέσει. Δὲν σταματᾷ ὡστόσο νὰ παράγει ιδέες καὶ καινοτομίες. Διόλου τυχαῖα ὑπῆρξε ὁ γηραιότερος σκακιστὴς στὸ τὸπ 100.

Γιὰ τὸν Κάρποβ τὸ μάτς ἦταν ἡ ὑψιστὴ ἀπόδειξη ὅτι ὁ Πρωταθλητὴς δὲν εἶναι χάρτινος. Ἡ ὑπέρβαση τοῦ Φίσερ στὰ χαρτιά εἶχε ἀφήσει μιὰ κηλίδα ἀνυποληψίας ποὺ πλεόν καθαρίστηκε. Γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια ὁ σοβιετικὸς μηχανισμὸς θὰ κοιμόταν ἡσυχος. Ὁ Πρωταθλητὴς ὄχι μόνον ἦταν Σοβιετικὸς, ἀλλὰ πληροῦσε κι ὅλες τὶς προδιαγραφές: καθαροάιμος Ρῶσος, χωρὶς ἔβραϊκὰ στοιχεῖα ὅπως ὁ Μποτβίνικ, πιστὸ μέλος τοῦ Κόμματος καὶ μὲ τὴ σπάνια ἱκανότητα νὰ κάνει τὶς σωστὲς δηλώσεις, αἰσθανόμενος τὸ ἀκροατήριον καὶ τὴν πολιτικὴ ἀνάγκη. Ὅπως θυμᾶται ὁ γκράν μέτρ Γκοῦλκο, σὲ μιὰ συνέντευξή του ὁ Κάρποβ ἀπάντησε στὸ κλισέ ἐρώτημα «Ποιὰ εἶναι ἡ πιὸ ἀγαπημένη στιγμὴ στὴ ζωὴ σου;» μὲ τὸ κομματικὰ ὀρθὸ «Ἡ μέρα ποὺ γνώρισα τὸν Μπρέζνιεφ».

Τὸ ἴδιο τὸ μάτς παραμένει ἓνα ἱστορικὸ ὀρόσημον τῆς διαπλοκῆς τοῦ ἱστορικοπολιτικοῦ ἄξονα μὲ αὐτὸν τῆς ἀτομικῆς ἰδιορρυθμίας πάνω στὸ καταλληλότερο ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνθήση μυθολογίας: τὸ βασιλικὸ παιχνίδι. Οἱ πρωταγωνιστὲς οὐδέποτε ἐκπίπτουν σὲ καρικατοῦρες, γιὰτὶ οὐδέποτε ἐκπροσωποῦν ἓνα καὶ μόνον πράγμα. Τὸ παιδὶ τοῦ κομματικοῦ σωλήνα Κάρποβ εἶναι ταυτόχρονα καὶ ὁ ἀγαπημένος τῶν θεῶν στὸ ζήτημα τοῦ σκακιστικοῦ ταλέντου, «ἓνας ἀδερφὸς τῆς Κάισσας», ὅπως θὰ τιτλοφορήσει ἓνα ἀπὸ τὰ βιβλία του. Κι ὁ αἰρετικὸς, ἀντιφρονῶν Κορτσνόνι γίνεται πολιτικὸς μόνον μέσα ἀπὸ τὸν καταλύτη τῆς ματαιωμένης νεαρῆς φοιτήτριας ποὺ θὰ σπαταλήσει τὰ νιάτα της στὴ Σιβηρία — τὸν ὑπόλοιπον

καιρὸ ἀπλῶς κάνει κυριολεκτικὰ κωλοτοῦμπες. Εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρώπινης φύσης νὰ ἀναζητεῖ τὴ μεγαλοφυΐα στὴν ἐκζήτηση. Στὸ Μπαγκούιο εἶχαμε τὴν τύχη νὰ δοῦμε αὐτὴν τὴν ἐκζήτηση καὶ ὡς τραγωδία καὶ ὡς κωμωδία.